

держав: порівняльно-правовий аналіз. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 5. С. 34–40

15. Персональні дані онлайн: проблеми регулювання та перспективи захисту. *Реанімаційний пакет реформ*: веб-сайт. URL: <https://gpr.org.ua/news/personal-ni-dani-onlayn-problemy-rehuliuvannia-ta-perspektyvy-zakhystu/> (дата звернення: 26.05.2021)

16. Збут конфіденційної інформації стосовно 32 млн громадян – викрито двох братів. *Офіс Генерального прокурора*: веб-сайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/news?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=294470 (дата звернення: 26.05.2021)

17. Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27.04.2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення: 26.05.2021)

Кучер Віталій Орестович

*завідувач кафедри теорії права,
конституційного та приватного права
Львівського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент*

НЕПОРУШНІСТЬ ПРАВА ВЛАСНОСТІ У КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Власність – складне і багатогранне поняття, яке виражає всю сукупність суспільних відносин: економічних, соціальних, правових, політичних, національних, морально-етичних, релігійних тощо. Право власності є основою та гарантією існування й розвитку громадянського суспільства.

Влучно зазначає вітчизняний вчений-конституціоналіст В. Речицький, що власність слід розглядати поряд зі свободою та демократією як одну з аксіом конституціоналізму [1].

Як зазначає В. В. Остапенко закріплення права власності у ст.41 Конституції України на рівних позиціях з такими основоположними правами, як право на життя, на свободу та

особисту недоторканість, честь і гідність, які є природними, невідчужуваними та непорушними правами людини, підкреслює його значущість [2, с. 186].

Право особи на власність закріплено в Конституції України, у якій установлено форми власності (статті 13, 41, 142 та 143 Конституції України), закріплено рівність усіх суб'єктів права власності (статті 1 та 13 Конституції України), гарантії права власності та обов'язки власників (статті 13 і 41 Конституції України).

Відповідно до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися, розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Право власності регулює стаття 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 20 березня 1952 р. [3], якою було гарантовано захист права власності. Згідно з цією статтею кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права.

Право власності, в тому числі й приватної, не є абсолютним. Його здійснення має певні конституційно-правові межі. Конституційний стандарт ставлення до приватної власності передбачає регулятивні повноваження держави. Попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які, на її думку, є необхідними для здійснення контролю за користуванням майном.

Як відображено у ст. 41 Конституції України примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Конфіскація майна може бути застосована виключно за

рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Можливість застосування державою заходів примусового відчуження об'єктів права приватної власності у зв'язку з суспільними потребами в юридичній літературі заперечень не викликає. Але, як зазначає Ю. В. Кириченко, вживання у першому реченні ч. 5 ст. 41 оцінного поняття «суспільна необхідність», яке є підставою примусового вилучення приватної власності й указує на можливість зіткнення приватних і публічних інтересів, є дискусійним [4, с. 30].

Конституційний Суд України, посилаючись на положення ст. 13 та ст. 41 Конституції України дійшов до висновку, що власність може бути обмежена, підкріпивши свою позицію посиланням на ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 року, яка дозволяє вводити в дію такі закони, які, на її думку, є необхідними для здійснення контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів [5].

Втручання у право власності може здійснюватися лише на підставі закону з дотриманням принципу юридичної визначеності та принципу пропорційності, який вимагає досягнення розумного співвідношення між інтересами особи та суспільства. При обмеженні права власності в інтересах суспільства пропорційними можуть вважатися такі заходи, які є менш обтяжливими для прав і свобод приватних осіб з-поміж усіх доступних для застосування заходів [6].

Як зауважує В. Матвієнко, значним недоліком ч. 6 ст. 41 чинної Конституції є суперечливість та необов'язковість її положень. На його думку, слова «може бути застосована» не встановлює чіткого імперативу як щодо обов'язковості застосування конфіскації майна лише судом, так і щодо обов'язковості застосування самої конфіскації майна «у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом» [7, с. 90]. Тому замість слів «може бути застосована» необхідно вжити слово «застосовується», а термін «майно» слід доповнити словом «приватне». Частина 6 ст. 41 Конституції України слід викласти у редакції: «Конфіскація приватного майна застосовується виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених

законом». Відсутність зазначеного уточнення призводить до неоднозначного тлумачення цієї норми Конституції.

Право власності не лише включає певні правомочності власників, а й покладає на них певні обов'язки, про які вказуються у ст.ст.13 і 41 Конституції України, а саме, використання власності не може завдавати шкоди людині, правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства.

Із приписів Конституції України випливає, що кожен, хто не є власником, не має права створювати перешкод власнику у здійсненні належного йому права, а також вчиняти будь-які інші дії, спрямовані на порушення або обмеження правомочностей власника щодо володіння, користування та розпорядження майном; права володіння, користування та розпорядження власністю є рівними для всіх осіб (власників) [8].

Таким чином право власності є стержнем конституційного регулювання економічних відносин. У правовій державі це право поряд зі свободою та народовладдям слід розглядати як один із головних принципів конституціоналізму. При цьому свобода правомочностей власника не є абсолютною, а обмежена конституційними принципами.

Список використаних джерел

1. Речицький В. Аксиоми конституціоналізму і Основний Закон України. URL: <http://khpg.org.ua/index.php?id=1452528731>

2. Остапенко В.О. Право власності у рішеннях конституційного суду України. *Форум права*. 2016. № 3. С. 186–193

3. Протокол 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 20.03.1952 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text

4. Кириченко Ю.В. Право приватної власності за конституціями України та європейських держав. *Право і суспільство*. 2013. № 3. С. 27-34.

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 7, 8 Закону України «Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України», за конституційним зверненням Воробйова В.Ю., Лосєва С.В. та інших громадян щодо офіційного тлумачення положень статей 22, 41, 64

Конституції України (справа про заощадження громадян) від 10.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-01#Text>

6. Рішення Конституційного Суду України (Перший сенат) у справі за конституційною скаргою товариства з обмеженою відповідальністю «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ Україна» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців двадцять четвертого, двадцять п'ятого, двадцять шостого розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо уточнення деяких положень та усунення суперечностей, що виникли при прийнятті Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 23.03.2017 р. № 1989–VIII від 05.06.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-19#Text>

7. Матвієнко В. Частина шоста ст. 41 Конституції України потребує уточнення. *Право України*. 2000. № 7. С. 90–91

8. Рішення Конституційного Суду України (Велика палата) у справі за конституційною скаргою Дерменжи Андрія Вікторовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин першої, другої статті 23 Закону України «Про іпотеку» від 14.07.2020 р. № 8-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-20#Text>

Мироненко Валентина Петрівна
завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ СІМ'Ї: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Відповідно до ст. 51 Конституції України [1] та ст.5 Сімейного кодексу України [2], сім'я перебуває під захистом держави.

Між тим, ні Конституція, ні Сімейний кодекс не містять конкретно сформульованого поняття захисту сім'ї: ці та інші акти сімейного законодавства містять в собі лише певні складові, з яких випливає, що захист сім'ї, як важливого соціального інституту, є